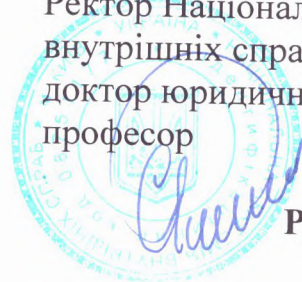

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Національної академії
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
професор

Руслан СЕРБИН

07.11.2025 р.

ВИСНОВОК

Національної академії внутрішніх справ про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Мельника Олександра Олександровича на тему «Кримінальна відповідальність за службове підроблення», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 31 жовтня 2023 року, протокол № 22

ВИТЯГ

з протоколу № 4 розширеного засідання кафедри кримінального права від «16» жовтня 2025 року

Присутні:

кафедра кримінального права: т.в.о. завідувача кафедри, кандидат юридичних наук Ткаченко І.М. (голова засідання, рецензент); професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Мостепанюк Л.О.; професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Кришевич О.В. (науковий керівник); професор кафедри, кандидат юридичних наук, професор Вартилицька І.А., (рецензент, ZOOM); доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Симоненко Н.О.; старший викладач кафедри, доктор філософії Поштаренко І.В., старший викладач кафедри, кандидат юридичних наук Алексійчук О.М. (ZOOM); старший викладач кафедри, кандидат юридичних наук Колісник С.А. (ZOOM); старший викладач кафедри Любченко Т.С. (ZOOM);

кафедра кримінального процесу: завідувач кафедри, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України Таран О.В.; професор кафедри, доктор юридичних наук, доцент Іваніцький С. О.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, професор Зарубей В.В.;

відділ аспірантури (ад'юнктури) і докторантури: начальник відділу, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України Тихонова О.В.;

науково-дослідна лабораторія з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту поліцейської діяльності: провідний науковий

співробітник лабораторії, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Тичина Д.М.;

відділ організації наукової діяльності: головний науковий співробітник відділу, доктор юридичних наук, професор Джужа О.М.;

Були присутні 6 докторів наук та 7 кандидатів наук, 1 доктор філософії за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження здобувача кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ Мельника Олександра «Кримінальна відповідальність за службове підроблення», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», щодо його рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді Національної академії внутрішніх справ.

Слухали:

Здобувач Мельник О.О. доповів про результати дисертаційного дослідження. У доповіді було обґрунтовано актуальність обраної теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, структуру роботи та основні її положення. Дисертант сформулював та обґрунтував новизну, теоретичне та практичне значення.

Роль, яку відіграють офіційні документи у різних сферах суспільного буття, важко переоцінити, - з плином часу такі документи є для нас джерелами отримання інформації про події суспільно-політичного життя минулого (у масштабному вимірі — створення, розпади держав, початок воєн та мирні угоди тощо, або на нижчих рівнях — судові прецеденти, юридичні акти тощо). Акт, декларація — саме ці офіційні документи лягли в основу сучасного українського державотворення. Кримінальне законодавство (як вітчизняне, так і ряду іноземних країн) поряд із правовою охороною від посягань (у виді викрадень, пошкоджень, підроблень тощо) на офіційні документи регламентує також відповідальність уповноважених осіб, до компетенції яких входить певний елемент діяльності у процесі створення офіційного документа, аби мінімізувати випадки зловживань з боку таких осіб щодо спотворення офіційних документів. Положення ч. 2 ст. 6 та ч. 2 ст. 19 Основного Закону України встановлюють основи правового порядку, за яким діяльність уповноважених представників органів державної влади та місцевого самоврядування повинна ґрунтуватись виключно на нормах Конституції та законів України. Ці правила складають основу позитивних зобов'язань держави відповідати перед людиною за свою діяльність. У більш ширшому розумінні до таких зобов'язань можна віднести і наявність нормативно-правового регулювання діяльності юридичних осіб приватного права, зокрема, підприємств, в установ чи організацій; особливо це стає очевидним, якщо виявиться, що державна надає правового значення офіційним документам, які походять не тільки від органів державної влади та місцевого самоврядування, а й від вказаних осіб. Окремі порушення зазначеного регулювання законодавець відніс до суспільно небезпечних та криміналізував їх у відповідних складах

кримінальних правопорушень розділу XVII Особливої частини КК України, серед яких наявне службове підроблення, кримінальна відповідальність за яке встановлена ст. 366 КК України.

Службове підроблення вітчизняне законодавство не відносить до корупційного кримінального правопорушення, проте протидію службовому підробленню (або боротьбу з ним) зокрема у формі правового регулювання кримінальної відповідальності слід також розглядати і загальному контексті протидії корупції. Наприклад, Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції залишає право за Державою-учасницею з метою запобігання корупції вживати необхідних заходів для заборони зокрема використання підроблених документів з метою вчинення будь-якого зі злочинів, визнаних такими згідно з вказаною Конвенцією. Також, із ратифікацією Законом України від 18.10.2006 № 252-V Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією Україною взяті зобов'язання щодо вжиття законодавчих та інших заходів з метою криміналізації діянь, які фактично знаходять своє відображення зокрема на рівні ознак складу службового підроблення.

Відповідно до Єдиного звіту про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2024 р. за минулий 2024 р. було обліковано 492 479 кримінальних правопорушень, а підозру вручено у 194 688 із них. При цьому за вказаний період обліковано 16 820 кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, із яких у 7 682 вручено повідомлення про підозру, 6 057 скеровано до суду з обвинувальним актом. В свою чергу, за 2024 р. обліковано 5 758 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 366 КК, а у 4 078 із них повідомлено про підозру, у 3 223 — обвинувальні акти скеровано до суду. При цьому, із усіх закінчених кримінальних проваджень про службові підроблення 950 обліковано як такі, що вчинені групою осіб.

Тобто, із загальної кількості облікованих у 2024 р. кримінальних правопорушень службове підроблення становить 1,17 %, а із числа кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг — 34,23 %; порівнюючи ці ж кримінальні правопорушення, у яких повідомлено про підозру, частка у них службового підроблення становить 2,09 % та 53,09 %.

Для прикладу, аналізуючи дані Єдиного звіту про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2023 р. частка службового підроблення у загальній кількості кримінальних правопорушень становила 0,91 % та 1,28 % у тих, у яких повідомлено про підозру, а із числа кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг — 29,25 % та 40,20 % у тих, у яких повідомлено про підозру. Згідно такого ж звіту за 2022 р. частка кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366 КК, у загальному числі облікованих кримінальних правопорушень становила 1,01 %, а із тих, у яких повідомлено про підозру — 1,63 %, а із числі кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг — 31,57 % та 49,55 % у тих, в яких повідомлено про підозру.

Таким чином, незважаючи на відносно низький відсоток службового підроблення (близько 1-2 % протягом останніх 3 років) у загальній кількості облікованих кримінальних правопорушень, частка службового підроблення у числі кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, сягає третини, а якщо йдеться про кримінальні правопорушення, у яких повідомлено про підозру — більше половини.

Очевидним є також і те, що кількість облікованих службових підроблень збільшується: у 2022 р. — загалом обліковано 3 667 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 366 КК, та у 2 158 повідомлено про підозру; у 2023 р. — це показник становить 4 335 та 2 431 відповідно, у 2024 р. — 5 758 та 4 078 відповідно; а лише за січень — травень 2025 — 3 226 та 2 249 відповідно.

Тобто поступове щорічне (протягом останніх 3 років) збільшення кількості кримінальних проваджень, у яких здійснюється досудове розслідування за ст. 366 КК, свідчить про збільшення відповідного ресурсу держави, пов'язаного із охороною суспільних відносин у даній сфері. В свою чергу, безумовно це свідчить про актуальність обраної теми дослідження, оскільки необхідним є дослідження теоретико-прикладних проблем, пов'язаних із службовим підробленням, аби вдосконалити законодавство та практику його застосування.

У науці кримінального права питання кримінальної відповідальності за службові кримінальні правопорушення досліджували такі вчені: П.П. Андрушко, О.Ф. Бантишев, О.С. Бондаренко, В.І. Борисов, І.Б. Газдайка-Василишин, О.О. Дудоров, К.П. Задоя, З.А. Загіней-Заболотенко, О.О. Кваша, О.В. Кришевич, М.І. Мельник, М.В. Степанюк, А.А. Стрижевська, Т.І. Слуцька, О.М. Нестеренко, В.І. Осадчий, А.В. Савченко, В.Я. Тацій, Н.О. Тімошенко, М.І. Хавронюк, В.Г. Хашев та інші.

Поряд із цим, незважаючи на наявність наукових досліджень, які в більшості фрагментарно торкаються кримінальної відповідальності за службове підроблення, і лише незначні наукові доробки присвячені безпосередньо даній тематиці, залишаються дискусійними і малодослідженими ряд питань у даній сфері наукового дослідження.

Таким чином, наявність зазначених обставин вказує про актуальність більш ґрунтовного вивчення запропонованої теми дослідження, що в свою чергу обумовлено практичною потребою в подальших дослідженнях всіх аспектів кримінальної відповідальності за службове підроблення.

Метою дисертаційної роботи є дослідження проблем кримінальної відповідальності за службове підроблення, розроблення рекомендацій у правозастосуванні та пропозицій змін до кримінального законодавства, які сприяли б підвищенню ефективності кримінальної відповідальності за службове підроблення.

Відповідно до поставленої мети було сформульовано такі завдання:

- дослідити сучасний стан наукового розроблення кримінальної відповідальності за службове підроблення в Україні;
- здійснити ретроспективний аналіз становлення та розвитку про кримінальну відповідальність за службове підроблення в кримінальному праві України;

– схарактеризувати зарубіжний досвід кримінальної відповідальності за службове підроблення, зокрема на прикладі США, Французької Республіки, Швейцарської Конфедерації, Королівства Іспанії, Федеративної Республіки Німеччини та Республіки Польщі;

– визначити поняття та встановити ознаки офіційного документа, здійснити класифікацію офіційних документів, удосконалити положення ст. 366 КК України в частині уточнення ознак його складу в кримінальному праві України;

– окреслити теоретико-правові підходи до визначення об'єктивних ознак службового підроблення;

– з'ясувати суб'єктивні ознаки службового підроблення;

– виокремити особливості відмежування службового підроблення від суміжних кримінальних й адміністративних правопорушень;

– встановити особливості призначення покарання за службове підроблення;

– сформулювати пропозиції щодо внесення змін до законодавства України про кримінальну відповідальність у частині регламентації кримінальної відповідальності за службове підроблення, спрямовані на її вдосконалення та підвищення ефективності застосування.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що складаються у зв'язку з реагуванням держави засобами кримінально-правового впливу на осіб та сферу службової діяльності загалом у зв'язку із вчиненням службового підроблення

Предметом дослідження є доктринальні положення про службове підроблення, кримінально-правові норми національного та зарубіжного законодавства про службове підроблення і судова практика застосування кримінальної відповідальності за цей склад кримінального правопорушення.

Для досягнення поставлених мети й задач використано комплекс філософських, загальнонаукових і спеціально-наукових методів, а саме: діалектичний метод використано під час: зіставлення норми закону про кримінальну відповідальність за службове підроблення з іншими нормами КК; з'ясування підстав кримінальної відповідальності за службове підроблення; за допомогою історичного методу з'ясовано історію становлення та розвитку норми кримінального закону, яка встановлює відповідальність за службове підроблення, а також схарактеризовано попередні зміни до ст. 366 КК; дослідження елементів складу службового підроблення як взаємопов'язаних здійснено з використанням системно-структурного методу; порівняльно-правовий метод використано для проведення компаративістського аналізу положень кримінального законодавства України з кримінальним законодавством зарубіжних країн; догматичний метод застосовано під час аналізу нормативно-правових актів, їх проєктів, встановлення недоліків і розроблення пропозицій з удосконалення правових норм, правозастосовної практики, оскільки його незастосування призвело б до невиправдано розлогого обсягу висвітлення більшості кримінально-правових понять; метафізичний метод застосовано для з'ясування змісту окремих понять, які характеризують об'єктивні та суб'єктивні ознаки службового підроблення (наприклад, офіційний документ); методом індукції, встановивши суть ознак офіційного документа, у цій роботі дійшли висновків про визначення такого поняття, пропозиції щодо зміни нормативного визначення офіційного документа, а

методом дедукції застосовано для виокремлення в суміжних службовому підробленню складах кримінальних правопорушень певних ознак, а згодом – для розв’язання проблем конкуренції правових норм; за допомогою соціологічного й статистичного методів наукового дослідження вивчено судову практику, сформульовано відповідні узагальнення судових рішень, а також висвітлено кількісні показники службового підроблення в загальній офіційній звітності Офісу Генерального прокурора про кримінальні правопорушення.

Теоретичною основою дисертації стали наукові праці головним чином українських учених у галузі кримінального права та інших галузей права, що стосуються теми дисертаційного дослідження.

Емпіричною базою дослідження є офіційні статистичні дані стосовно облікованих кримінальних правопорушень загалом і службового підроблення, а також відомості Єдиного державного реєстру судових рішень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в комплексному дослідженні службового підроблення, а також складів суміжних кримінальних правопорушень і формулюванні рекомендацій для вдосконалення положень як ст. 366 КК, так й інших положень кримінального закону. Конкретний внесок полягає у формулюванні пропозицій з удосконалення ст. 366 КК, а також розробленні наукових положень, які містять новизну, а саме:

1) запропоновано на законодавчому рівні встановити кримінальну відповідальність за службове підроблення не будь-якої інформації в офіційному документі, а тієї, яка підтверджує чи посвідчує юридичні факти, які можуть спричинити наслідки правового характеру, чи може бути використана як докази в правозастосовній діяльності (з цією метою запропоновано ст. 366 КК доповнити відповідною приміткою);

2) аргументовано необхідність узгодження переліку осіб, які є службовими, згідно з ч. 3, 4 ст. 18 КК, із переліком осіб, які документи складають, видають, посвідчують, як умова їх офіційності (зокрема, під час внесення змін до примітки до ст. 358 КК необхідно замінити казуїстичні переліки певних видів юридичних осіб на загальніше поняття – юридична особа, громадяни – на особи тощо);

3) висловлено пропозицію тяжкими наслідками службового підроблення вважати кваліфікуючу ознаку складу цього кримінального правопорушення, яка полягає в спричиненні державі, територіальній громаді, юридичній або фізичній особі матеріальної шкоди в розмірі, визначеному згідно з п. 4 примітки до ст. 364 КК;

4) висловлено пропозицію передбачити в ст. 366 КК додаткові кваліфікуючі ознаки, а саме вчинення службового підроблення повторно та за попередньою змовою групою осіб;

5) систематизовано правила конкуренції службового підроблення з конкуруючими нормами (зокрема, за правилами конкуренції загальної (ст. 358 КК) і спеціальної (ст. 366 КК) норм; конкуренції частини (ст. 366 КК) і цілого (ч. 1, 2 ст. 371, ч. 1, 2 ст. 372, ч. 1 ст. 409 КК); конкуренції спеціальних норм (ст. 366 КК та ч. 2 ст. 158, ч. 2, 4 ст. 158-3, ч. 1 ст. 159-1 КК тощо);

6) обґрунтовано необхідність уніфікації на рівні закону про кримінальну відповідальність понять (а саме «подання», «надання» тощо), які використав

законодавець у формулюванні об'єктивної сторони таких, що конкурують зі службовим підробленням, кримінальних правопорушень (наприклад, ч. 1 ст. 158, ч. 1 ст. 159-1, ч. 1 ст. 209-1, ч. 1 ст. 222 КК), що дасть змогу охоплювати такими складами будь-які форми службового підроблення, а не деякі з них;

7) вдосконалено доктринальні положення про безпосередній об'єкт службового підроблення як визначений нормативно-правовими актами порядок діяльності службових осіб, пов'язаний із застосуванням офіційних документів;

8) вдосконалено визначення поняття «офіційний документ», що є предметом службового підроблення, а саме як складеного, виданого, посвідченого службовою особою документа (чи документа, до якого внесена інформація службовою особою), який відповідає встановленим нормативно-правовими актами вимогам до його форми, змісту, а зафіксована в ньому інформація підтверджує юридичні факти або може бути доказом у правозастосовній діяльності;

9) нормативне визначення офіційного документа, а саме запропоновано офіційним документом у ст. 357 і 366 КК розуміти документ, що складає, видає, посвідчує (або до якого вносить інформацію) уповноважена службова особа, а також інша фізична особа, яким нормативно-правовими актами надано право складати, видавати, посвідчувати документи (або вносити до них інформацію), вимоги до форми та змісту якого передбачені нормативно-правовими актами, а наявна в ньому інформація підтверджує юридичні факти;

10) підходи до відмежування суміжних зі службовим підробленням кримінальних правопорушень, зокрема класифіковано такі суміжні склади кримінальних правопорушень на ті, об'єктивна сторона яких не передбачає безпосереднього вчинення будь-якої форми підроблення (наприклад, ч. 1 ст. 201, ч. 1 ст. 201-1 КК); що передбачають відповідальність за підроблення інших предметів, а не офіційного документа (наприклад, ст. 290, 361 КК); які передбачають відповідальність за пошкодження офіційного документа (наприклад, ч. 1 ст. 357, ч. 3 ст. 158-1 КК); що передбачають відповідальність за незаконність офіційного документа (наприклад, ч. 2 ст. 146-1, ч. 1 ст. 211 КК);

11) набули подальшого розвитку класифікація офіційних документів, а саме їх поділ за наявністю нормативного визначення на такі, що мають нормативне визначення (примітки до ст. 158-2, 200, 358 КК) і такі, що його не мають; за грифом секретності – на такі, що його мають, і ті, що не мають такого грифу, тощо; а також

12) положення про співвідношення тяжких наслідків як ознаки кваліфікованого складу службового підроблення та обтяжуючої покарання обставини, а саме тяжкі наслідки можуть враховувати й у кваліфікованому складі службового підроблення, якщо вони полягають в іншій формі, ніж матеріальна (грошова);

13) пропозиції вдосконалити покарання за службове підроблення, а саме: збільшити розмір обмеження волі (встановивши його на строк від 3-х до 6-ти років), передбачити як альтернативне основне покарання позбавлення волі за ч. 1 ст. 366 КК на строк до 2-х років, збільшити верхню межу покарання у виді позбавлення волі за ч. 2 ст. 366 КК до 6-ти років.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, викладені в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції мають прикладний характер, сприятимуть подальшому вдосконаленню кримінальної відповідальності за службове підроблення, використовуються та можуть бути використані у законотворчій сфері, практичній діяльності, освітньому процесі та науково-дослідній роботі.

Основні положення і висновки дисертації оприлюднено на науково-практичних конференціях.

Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, які містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Основні положення та висновки дослідження, сформульовані в дисертації, відображено в 7 наукових публікаціях, серед яких чотири статті (одна з яких у співавторстві) – у наукових фахових виданнях України, визначених МОН України як фахові з юридичних наук, трьох тезах доповідей, які оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Після закінчення доповіді здобувача присутніми були поставлені наступні питання:

Джу́жа О.М.: Озвучте, будь ласка, принципи вибору Вашої теми дисертаційного дослідження.

Відповідь: Дякую за питання. Вибір теми зумовлений її безпосередньою дотичністю до моєї практичної діяльності. Практичною діяльністю займаюсь з 2011 р., з 2020 р. працюю прокурором, здійснюю безпосередньо процесуальне керівництво у кримінальних провадженнях щодо службового підроблення. Тема видалась малодослідженою з точки зору кримінально-правової кваліфікації службового підроблення у реальних кримінальних провадженнях. Наявні теоретичні дослідження здебільшого стосувались загальної характеристики елементів складу службового підроблення, а не його співвідношення із іншими складами кримінальних правопорушень за окремими винятками (наприклад, при кваліфікації у провадженнях щодо ухилення від сплати податків). Тобто вибір теми – результат поєднання власного практичного досвіду, наукового інтересу та актуальності проблеми для суспільства.

Мостепанюк Л.І.: Визначте, будь ласка, особливості методології дослідження кримінальної відповідальності за службове підроблення.

Відповідь: Дякую за питання. Мною використовувались ряд методів: діалектичний метод використано під час: зіставлення норми закону про кримінальну відповідальність за службове підроблення з іншими нормами КК (в окремих випадках – Кодексу України про адміністративні правопорушення); з'ясування підстав кримінальної відповідальності за службове підроблення. За допомогою історичного методу з'ясовано історію становлення та розвитку норми кримінального закону, яка встановлює відповідальність за службове підроблення, а також схарактеризовано попередні зміни до ст. 366 КК України. Дослідження елементів складу службового підроблення як взаємопов'язаних здійснено з використанням системно-структурного методу. Цей метод застосовано для зіставлення окремих ознак офіційного документа (його нормативного визначення) з ознаками складу службового підроблення.

Порівняльно-правовий метод використано для проведення компаративістського аналізу положень кримінального законодавства України з кримінальним законодавством зарубіжних країн. Догматичний метод застосовано під час аналізу нормативно-правових актів, їх проєктів, встановлення недоліків і розроблення пропозицій з удосконалення правових норм, правозастосовної практики, оскільки його незастосування призвело б до невиправдано розлогого обсягу висвітлення більшості кримінально-правових понять. Метафізичний метод застосовано для з'ясування змісту окремих понять, які характеризують об'єктивні та суб'єктивні ознаки службового підроблення (наприклад, офіційний документ). Методом індукції, встановивши суть ознак офіційного документа, у цій роботі дійшли висновків про визначення такого поняття, пропозиції щодо зміни нормативного визначення офіційного документа. Метод дедукції застосовано для виокремлення в суміжних службовому підробленню складах кримінальних правопорушень певних ознак, а згодом – для розв'язання проблем конкуренції правових норм. За допомогою соціологічного й статистичного методів наукового дослідження вивчено судову практику, сформульовано відповідні узагальнення судових рішень, а також висвітлено кількісні показники службового підроблення в загальній офіційній звітності Офісу Генерального прокурора про кримінальні правопорушення.

Тихонова О.В.: До яких висновків щодо запозичення позитивного зарубіжного досвіду в сфері встановлення кримінальної відповідальності за службове підроблення Ви прийшли?

Відповідь: Дякую за питання. Аналіз кримінальних кодексів європейських країн, передусім Франції, Швейцарії та Іспанії, а також Польщі, Німеччини, США, засвідчує встановлення кримінальної відповідальності за службове підроблення в цих державах. Відповідні норми іноземного законодавства передбачають суворіші покарання, порівняно з українським кримінальним правом, за службове підроблення, водночас обмежують суб'єкта службового підроблення переважно представниками публічного (державного) сектору. Корисним було б також запозичення із досвіду кримінально-правового регулювання Швейцарії встановлення такої відповідальності за підроблення копії документа, що в Україні вирішується лише на рівні судової практики.

Колісник С.А.: Чим обґрунтовується пропозиція положення ч. 2 ст. 366 КК доповнити новими кваліфікуючими ознаками повторно та за попередньою групою осіб?

Відповідь: Дякую за питання. Такі законодавчі зміни усуватимуть диспропорцію в кримінальній відповідальності (зокрема покаранні) за аналогічні дії, вчинені загальним суб'єктом.

Тичина Д.М.: Чим обґрунтовується пропозиція доповнити ст. 366 КК приміткою?

Відповідь: Дякую за запитання. Вважаю, що дану норму необхідно доповнити приміткою такого змісту: «Підроблення офіційного документа, яке стосується інформації, що не підтверджує та/або не посвідчує юридичні факти, що можуть спричинити наслідки правового характеру, та/або не може використовуватися як доказ у правозастосовній діяльності, не є діями,

передбаченими цією статтею, і не тягне за собою кримінальну відповідальність».

Наявність такої примітки зумовить кримінальну відповідальність за службове підроблення не будь-якої інформації в офіційному документі, а лише тієї, яка підтверджує чи посвідчує юридичні факти, які можуть спричинити наслідки правового характеру, чи може бути використана як докази в правозастосовній діяльності.

Симоненко Н.О.: Праці яких вчених Ви вивчали під час здійснення дисертаційного дослідження?

Відповідь: Дякую за запитання. Під час написання я використовував наукові здобутки таких дослідників, як П. П. Андрушко, О. Ф. Бантишев, О. С. Бондаренко, В. І. Борисов, І. Б. Газдайка-Василишин, О. О. Дудоров, К. П. Задоя, З. А. Загинеї-Заболотенко, О. О. Кваша, О. В. Кришевич, М. І. Мельник, М. В. Степанюк, А. А. Стрижевська, Т. І. Слуцька, О. М. Нестеренко, В. І. Осадчий, А. В. Савченко, В. Я. Тацій, Н. О. Тімошенко, М. І. Хавронюк, В. Г. Хашев та ін.

Алексійчук О.М.: Що охоплює емпірична база Вашого дослідження?

Відповідь: Дякую за запитання. Емпіричною базою дослідження є офіційні статистичні дані стосовно облікованих кримінальних правопорушень загалом і службового підроблення зокрема, дані Єдиного звіту про кримінальні правопорушення за 2022-2024 рр., а також січень-травень 2025 р.; дані Єдиного державного реєстру судових рішень (судові рішення Верховного Суду за період 2018-2025 рр. та ін.).

Головуючий: Є ще запитання? Переходимо до обговорення дисертації. Слово надається **науковому керівнику, доктору юридичних наук, професору кафедри Кришевич О.В.**, яка відзначила науковий внесок Мельника О.О. в ступінь розроблення теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо кримінальної відповідальності за службове підроблення. Кришевич О.В. зауважила, що у процесі написання дисертаційного дослідження Мельник О.О. сумлінно виконував заплановану роботу, приймав участь у наукових конференціях, заходах кафедри, зарекомендував себе як талановитий молодий науковець.

Дослідження Мельника О.О. є актуальним, а його зміст становить значний теоретичний та практичний інтерес. Автор чітко сформулював мету і завдання роботи, визначив об'єкт і предмет дослідження, здійснив аналіз кримінальної відповідальності за службове підроблення. Стиль, мова викладення матеріалу дисертаційного дослідження, аргументація висновків, новацій, законодавчих пропозицій автора мають високий теоретичний рівень. Необхідно зауважити глибокий і змістовний аналіз досліджуваних питань із всебічним розглядом наукових позицій та практичних аспектів щодо кожного з них. Використання сучасних методів дослідження, поєднаних із застосуванням запропонованих авторкою підходів до виконання поставлених завдань, надали можливість переконливо обґрунтувати пропозиції та впровадити їх у практику. Автор продемонстрував уміння самостійно узагальнювати й аналізувати нормативно-правові акти, спеціальну літературу, формулювати науково обґрунтовані висновки. Зазначене засвідчує спробу синтезувати в цьому

дослідженні поряд із загальноприйнятими поняттями новітні підходи до змісту кримінальної відповідальності за службове підроблення. Висновки роботи є виваженими та слушними.

Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено в семи наукових публікаціях, серед яких чотири статті у фахових виданнях, внесених до переліку МОН України, а також три тези доповідей на конференціях.

Викладене засвідчує, що дисертаційне дослідження Мельника Олександра Олександровича «Кримінальна відповідальність за службове підроблення», подане на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», є завершеною науковою працею, яка відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Після цього було надано слово **рецензентам** дисертації:

Кандидат юридичних наук, професор Вартилицька І.А. Дисертаційне дослідження Мельника О.О. є важливим і своєчасним з огляду на зростаючу кількість службових підроблень останнім часом. Важливо, що автором враховані наявні наукові праці, які стосуються обраної теми дослідження, та аргументовано свою позицію щодо уже наявних пропозицій вдосконалення кримінальної відповідальності за службове підроблення.

Автор досліджує не лише нормативне закріплення відповідальності за службове підроблення, а і його практичну реалізацію в діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду. Дисертація вирізняється системністю аналізу, глибоким теоретичним підґрунтям і чітким прикладним спрямуванням, що дозволяє розглядати її як вагомий внесок у розвиток кримінального права та судової практики України. Систематизація практики Верховного Суду, зокрема, щодо предмета службового підроблення має практичне значення у правозастосовчій діяльності.

Робота має теоретичну і практичну цінність та містить обґрунтовані пропозиції щодо законодавчих змін. Порушень академічної доброчесності не виявлено, попередні зауваження рецензентів, у тому числі щодо співвідношення обсягу розділів дисертації, були враховані.

Дисертація відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (із змінами і доповненнями), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44) та може бути подана до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Кандидат юридичних наук Ткаченко І.М. вказала, що подана Мельником О.О. дисертаційна робота виконана якісно та на високому

науковому рівні. Актуальність дослідження підкріплюється тим, що у правозастосовчій діяльності кваліфікація службового підроблення частіше здійснюється у кримінальних провадженнях, в яких наявні і інші кримінальні правопорушення, а здобувачем значний обсяг роботи присвячено питанням відмежування службового підроблення від інших складів кримінальних правопорушень.

Основні результати досліджень достатньою мірою обґрунтовані автором. Їх наукова достовірність не викликає сумнівів, оскільки вони отримані в результаті аналітичної роботи. Позитивним моментом роботи є вміння автора обґрунтовувати власну думку, проводити наукову дискусію, послідовно, логічно та системно викладати матеріал. Все це дає підстави вважати, що мета дослідження досягнута, а його завдання реалізовані.

Варто відзначити сумлінне використання здобувачем різнопланової джерельної бази, яка стосується проблематики дослідження. Мельник О.О. використовує об'єктивну критику і науковий стиль полеміки, просту і зрозумілу мову викладу матеріалу, що вказує на вдало обрану власну методику дослідження та раціональне використання загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. Все вищенаведене свідчить про те, що дисертаційне дослідження є завершеним, виконане самостійно та відповідає вимогам, які висуваються для подібного виду наукових праць.

Дисертаційне дослідження Мельника Олександра Олександровича на тему «Кримінальна відповідальність за службове підроблення» є самостійним, завершеним, комплексним дослідженням, в якому обґрунтовується ціла низка наукових положень та висновків, нових у теоретичному плані й важливих для юридичної практики, що у сукупності вирішують завдання науки кримінального права, відповідає вимогам МОН України та може бути рекомендовано до публічного захисту.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України Таран О.В., яка зазначила, що актуальність запропонованого Мельником О.О. дослідження в умовах сьогодення не викликає сумнівів, оскільки проблемні питання, які були розглянуті здобувачем, засвідчують актуальність розгляду обраної тематики. Про актуальність цього напрямку дослідження, а отже, і теми свідчить зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Зі змісту роботи вбачається, що для досягнення поставленої мети дисертант визначив чіткі завдання, які вдалося реалізувати. Не викликає зауважень і правильність визначення об'єкта та предмета дослідження. Репрезентативною є емпірична база дослідження, що дала дисертанту змогу оптимально сформулювати й обґрунтувати наукові положення, висновки та пропозиції стосовно вдосконалення кримінального законодавства України.

Доходимо висновку, що дисертаційне дослідження Мельника Олександра Олександровича на тему «Кримінальна відповідальність за службове підроблення» є закінченою науковою працею, у якій обґрунтовано наукові положення та висновки, що є новими в теоретичному аспекті й важливими для

юридичної практики. Отже, робота може бути рекомендована до захисту в спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук Ткаченко І.М., яка вказала що у процесі дослідження дисертант загалом успішно реалізував поставлені завдання, наочним свідченням чого є систематизація наукових досліджень за напрямом обраної теми. Актуальність запропонованого Мельником О.О. дисертаційного дослідження в умовах сьогодення не викликає сумнівів. Дисертація є монографічним дослідженням комплексу питань науки кримінального права – кримінально-правової характеристики службового підроблення. Робота Мельника О.О. є закінченою науковою працею та може бути рекомендована до захисту в спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Кандидат юридичних наук, професор Зарубей В.В., яка акцентувала увагу на безумовній актуальності підготовленої Мельником О.О. дисертації в умовах сьогодення. Позитивним аспектом дослідження є висновки щодо відмежування службового підроблення від інших, конкуруючих, суміжних кримінальних правопорушень, які є значущими для практичної діяльності правоохоронних і правозастосовних органів. Дисертаційне дослідження Мельника О.О. є завершеною та самостійно виконаною працею та може бути рекомендовано до попереднього розгляду в спеціалізованій вченій раді.

Доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Тичина Д.М. позитивно оцінив дисертаційне дослідження Мельника О.О., зазначивши, що воно є частиною наукового доробку сучасної доктрини кримінального права. Заслуговує на схвалення наявність у дослідженні науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення не лише ст. 366 КК України, а й інших положень КК України в аспекті кримінальної відповідальності за службове підроблення. Дисертаційне дослідження Мельника О.О. є завершеною та самостійно виконаною працею.

Мельник О.О. висловив подяку всім присутнім за позитивну оцінку його дисертаційного дослідження, за висловлені побажання та професійні поради, що лише сприятимуть вдосконаленню змісту та форми дисертаційної та корекції його подальших науково-дослідних планів.

На основі результатів обговорення присутні на засіданні вирішили запропонувати такий:

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Мельника Олександра Олександровича на тему «Кримінальна відповідальність за службове підроблення»

Дисертація Мельника Олександра Олександровича на тему «Кримінальна відповідальність за службове підроблення», яка подана на здобуття доктора філософії за спеціальністю 081 – Право, є цілісною, завершеною науковою працею.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Роль, яку відіграють офіційні документи в різних сферах суспільного життя, є надзвичайно важливою, з плином часу такі документи є джерелами інформації про події суспільно-політичного життя минулого (у масштабному вимірі – створення, розпади держав, початок воєн, мирні угоди тощо, на нижчих рівнях – судові прецеденти, юридичні акти тощо). Акт, декларація – саме ці офіційні документи є основою сучасного українського державотворення. Кримінальне законодавство (як національного, так і низки іноземних країн) поряд із правовою охороною від посягань (у виді викрадень, пошкоджень, підроблень тощо) на офіційні документи регламентує також відповідальність уповноважених осіб, до компетенції яких належить певний елемент діяльності в процесі створення офіційного документа, аби мінімізувати випадки зловживань з боку таких осіб щодо спотворення офіційних документів. Положення ч. 2 ст. 6 та ч. 2 ст. 19 Основного Закону України становлять основу позитивних зобов'язань держави відповідати перед людиною за свою діяльність. У ширшому значенні до таких зобов'язань можна віднести й наявність нормативно-правового регулювання діяльності юридичних осіб приватного права, зокрема підприємств, установ чи організацій; передусім це стає очевидним, якщо виявиться, що держава надає правового значення офіційним документам, які походять не тільки від органів державної влади та місцевого самоврядування, а й від зазначених осіб. Окремі порушення зазначеного регулювання законодавець відніс до суспільно небезпечних і криміналізував їх у відповідних складах кримінальних правопорушень розділу XVII Особливої частини Кримінального кодексу (КК) України, серед них – службове підроблення, кримінальна відповідальність за яке встановлена ст. 366 КК.

Службове підроблення українське законодавство не відносить до корупційного кримінального правопорушення, однак протидію службовому підробленню (або боротьбу з ним), зокрема у формі правового регулювання кримінальної відповідальності, слід також розглядати і в загальному контексті протидії корупції. Наприклад, Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції залишає право за державою з метою запобігання корупції вживати необхідних заходів для заборони використання підроблених документів з метою вчинення будь-якого зі злочинів, визнаних такими згідно із зазначеною Конвенцією. Також унаслідок ратифікації 18 жовтня 2006 року Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією Україна взяла зобов'язання щодо вжиття законодавчих та інших заходів з метою криміналізації діянь, які фактично відображено на рівні ознак складу службового підроблення. Водночас у кримінальних провадженнях щодо корупційних і пов'язаних із корупцією кримінальних правопорушеннях службове підроблення може бути суміжним складом кримінального правопорушення, становити сукупність кримінальних правопорушень.

Відповідно до Єдиного звіту про кримінальні правопорушення за січень–грудень 2024 року, за 2024 рік обліковано 492 479 кримінальних правопорушень, а підозру вручено в 194 688 із них. За цей період обліковано 16 820 кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, із яких у 7682 вручено

повідомлення про підозру, 6057 скеровано до суду з обвинувальним актом. Своєю чергою за 2024 рік обліковано 5758 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 366 КК України, а в 4078 із них повідомлено про підозру, у 3223 – обвинувальні акти скеровано до суду. З усіх закінчених кримінальних проваджень про службові підроблення 950 обліковано як такі, що вчинені групою осіб.

Тобто із загальної кількості облікованих 2024 року кримінальних правопорушень службове підроблення становить 1,17 %, а із числа кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, – 34,23 %; порівнюючи ці самі кримінальні правопорушення, у яких повідомлено про підозру, частка в них службового підроблення становить 2,09 % і 53,09 %.

Для прикладу, згідно з даними Єдиного звіту про кримінальні правопорушення за січень–грудень 2023 року, частка службового підроблення в загальній кількості кримінальних правопорушень становила 0,91 % та 1,28 % у тих, у яких повідомлено про підозру, а з числа кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, – 29,25 % і 40,20 % у тих, у яких повідомлено про підозру. Згідно з таким самим звітом за 2022 рік, частка кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366 КК України, у загальному числі облікованих кримінальних правопорушень становила 1,01 %, а з тих, у яких повідомлено про підозру, – 1,63 %, з числа кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, – 31,57 % та 49,55 % у тих, у яких повідомлено про підозру.

Попри відносно низький відсоток службового підроблення (близько 1–2 % протягом останніх трьох років) у загальній кількості облікованих кримінальних правопорушень, частка службового підроблення в числі кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, сягає третини, а якщо йдеться про кримінальні правопорушення, у яких повідомлено про підозру, більше ніж половина.

Очевидним є також і те, що кількість облікованих службових підроблень збільшується: 2022 року загалом обліковано 3667 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 366 КК, у 2158 повідомлено про підозру; 2023 року цей показник становить 4335 та 2431 відповідно; 2024 року – 5758 і 4078 відповідно; лише за січень–травень 2025 року – 3226 і 2249 відповідно.

Тобто поступове щорічне (протягом останніх трьох років) збільшення кількості кримінальних проваджень, у яких здійснюють досудове розслідування за ст. 366 КК України, засвідчує збільшення відповідного ресурсу держави, пов'язаного з охороною суспільних відносин у цій сфері. В умовах воєнного стану не лише збільшується кількість службових підроблень, а й розширюються сфери суспільних відносин, яких це кримінальне правопорушення стосується (наприклад, службове підроблення під час перетинання державного кордону). Своєю чергою це свідчить про актуальність обраної теми дослідження, оскільки необхідним є дослідження теоретико-

прикладних проблем, пов'язаних зі службовим підробленням, аби вдосконалити законодавство та практику його застосування.

У науці кримінального права питання кримінальної відповідальності за службові кримінальні правопорушення досліджували такі вчені: П. П. Андрушко, О. Ф. Бантишев, О. С. Бондаренко, В. І. Борисов, І. Б. Газдайка-Василишин, О. О. Дудоров, К. П. Задоя, З. А. Загиней-Заболотенко, О. О. Кваша, Ю. Б. Курилюк, О. В. Кришевич, М. І. Мельник, М. В. Степанюк, А. А. Стрижевська, Т. І. Слуцька, О. М. Нестеренко, В. І. Осадчий, А. В. Савченко, В. Я. Тацій, Н. О. Тімошенко, М. І. Хавронюк, В. Г. Хашев та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в Національній академії внутрішніх справ згідно із Законом України від 11 липня 2001 року № 2623-III «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки»; Концепцією Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу; Плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки; наказів Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 року № 454 «Про затвердження тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки», від 21 травня 2024 року № 326 «Про затвердження тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025–2029 роки»; Основних напрямів наукових досліджень НАВС на 2025–2029 роки.

Тема дисертації затверджена рішенням вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 31 жовтня 2023 року (протокол № 22).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є дослідження проблем кримінальної відповідальності за службове підроблення, розроблення рекомендацій у правозастосуванні та пропозицій змін до кримінального законодавства, які сприяли б підвищенню ефективності кримінальної відповідальності за службове підроблення.

Відповідно до поставленої мети було сформульовано такі завдання:

- дослідити сучасний стан наукового розроблення кримінальної відповідальності за службове підроблення в Україні;
- здійснити ретроспективний аналіз становлення та розвитку про кримінальну відповідальність за службове підроблення в кримінальному праві України;
- схарактеризувати зарубіжний досвід кримінальної відповідальності за службове підроблення, зокрема на прикладі США, Французької Республіки, Швейцарської Конфедерації, Королівства Іспанії, Федеративної Республіки Німеччини та Республіки Польщі;
- визначити поняття та встановити ознаки офіційного документа, здійснити класифікацію офіційних документів, удосконалити положення ст. 366 КК України в частині уточнення ознак його складу в кримінальному праві України;
- окреслити теоретико-правові підходи до визначення об'єктивних ознак службового підроблення;
- з'ясувати суб'єктивні ознаки службового підроблення;

- виокремити особливості відмежування службового підроблення від суміжних кримінальних й адміністративних правопорушень;
- встановити особливості призначення покарання за службове підроблення;
- сформулювати пропозиції щодо внесення змін до законодавства України про кримінальну відповідальність у частині регламентації кримінальної відповідальності за службове підроблення, спрямовані на її вдосконалення та підвищення ефективності застосування.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що складаються у зв'язку з реагуванням держави засобами кримінально-правового впливу на осіб та сферу службової діяльності загалом у зв'язку із вчиненням службового підроблення.

Предметом дослідження є доктринальні положення про службове підроблення, кримінально-правові норми національного та зарубіжного законодавства про службове підроблення і судова практика застосування кримінальної відповідальності за цей склад кримінального правопорушення.

Методи дослідження. Задля досягнення поставленої мети та виконання завдань дисертаційного дослідження застосовано різні наукові методи. Зокрема, діалектичний метод використано під час: зіставлення норми закону про кримінальну відповідальність за службове підроблення з іншими нормами КК (в окремих випадках – Кодексу України про адміністративні правопорушення); з'ясування підстав кримінальної відповідальності за службове підроблення. За допомогою історичного методу з'ясовано історію становлення та розвитку норми кримінального закону, яка встановлює відповідальність за службове підроблення, а також схарактеризовано попередні зміни до ст. 366 КК України. Дослідження елементів складу службового підроблення як взаємопов'язаних здійснено з використанням системно-структурного методу. Цей метод застосовано для зіставлення окремих ознак офіційного документа (його нормативного визначення) з ознаками складу службового підроблення. Порівняльно-правовий метод використано для проведення компаративістського аналізу положень кримінального законодавства України з кримінальним законодавством зарубіжних країн. Догматичний метод застосовано під час аналізу нормативно-правових актів, їх проєктів, встановлення недоліків і розроблення пропозицій з удосконалення правових норм, правозастосовної практики, оскільки його незастосування призвело б до невиправдано розлогого обсягу висвітлення більшості кримінально-правових понять. Метафізичний метод застосовано для з'ясування змісту окремих понять, які характеризують об'єктивні та суб'єктивні ознаки службового підроблення (наприклад, офіційний документ). Методом індукції, встановивши суть ознак офіційного документа, у цій роботі дійшли висновків про визначення такого поняття, пропозиції щодо зміни нормативного визначення офіційного документа. Метод дедукції застосовано для виокремлення в суміжних службовому підробленню складах кримінальних правопорушень певних ознак, а згодом – для розв'язання проблем конкуренції правових норм. За допомогою соціологічного й статистичного методів наукового дослідження вивчено судову практику, сформульовано відповідні узагальнення судових рішень, а також висвітлено

кількісні показники службового підроблення в загальній офіційній звітності Офісу Генерального прокурора про кримінальні правопорушення.

Емпіричною базою дослідження є офіційні статистичні дані стосовно облікованих кримінальних правопорушень загалом і службового підроблення зокрема, розпорядником яких є Офіс Генерального прокурора. Також емпіричну базу становлять відомості Єдиного державного реєстру судових рішень, зокрема щодо осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за службове підроблення, розпорядником яких є Державна судова адміністрація України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в комплексному дослідженні службового підроблення, а також складів суміжних кримінальних правопорушень і формулюванні рекомендацій для вдосконалення положень як ст. 366 КК, так й інших положень кримінального закону. Конкретний внесок дисертанта полягає у формулюванні пропозицій з удосконалення ст. 366 КК, а також розробленні наукових положень, які містять новизну, а саме:

уперше:

1) запропоновано на законодавчому рівні встановити кримінальну відповідальність за службове підроблення не будь-якої інформації в офіційному документі, а тієї, яка підтверджує чи посвідчує юридичні факти, які можуть спричинити наслідки правового характеру, чи може бути використана як докази в правозастосовній діяльності (з цією метою запропоновано ст. 366 КК доповнити відповідною приміткою);

2) аргументовано необхідність узгодження переліку осіб, які є службовими, згідно з ч. 3, 4 ст. 18 КК, із переліком осіб, які документи складають, видають, посвідчують, як умова їх офіційності (зокрема, під час внесення змін до примітки до ст. 358 КК необхідно замінити казуїстичні переліки певних видів юридичних осіб на загальніше поняття – юридична особа, громадяни – на особи тощо);

3) висловлено пропозицію тяжкими наслідками службового підроблення вважати кваліфікуючу ознаку складу цього кримінального правопорушення, яка полягає в спричиненні державі, територіальній громаді, юридичній або фізичній особі матеріальної шкоди в розмірі, визначеному згідно з п. 4 примітки до ст. 364 КК;

4) висловлено пропозицію передбачити в ст. 366 КК додаткові кваліфікуючі ознаки, а саме вчинення службового підроблення повторно та за попередньою змовою групою осіб;

5) систематизовано правила конкуренції службового підроблення з конкуруючими нормами (зокрема, за правилами конкуренції загальної (ст. 358 КК) і спеціальної (ст. 366 КК) норм; конкуренції частини (ст. 366 КК) і цілого (ч. 1, 2 ст. 371, ч. 1, 2 ст. 372, ч. 1 ст. 409 КК); конкуренції спеціальних норм (ст. 366 КК та ч. 2 ст. 158, ч. 2, 4 ст. 158-3, ч. 1 ст. 159-1 КК тощо);

6) обґрунтовано необхідність уніфікації на рівні закону про кримінальну відповідальність понять (а саме «подання», «надання» тощо), які використав законодавець у формулюванні об'єктивної сторони таких, що конкурують зі службовим підробленням, кримінальних правопорушень (наприклад, ч. 1 ст.

158, ч. 1 ст. 159-1, ч. 1 ст. 209-1, ч. 1 ст. 222 КК), що дасть змогу охоплювати такими складами будь-які форми службового підроблення, а не деякі з них;

вдосконалено:

- доктринальні положення про безпосередній об'єкт службового підроблення як визначений нормативно-правовими актами порядок діяльності службових осіб, пов'язаний із застосуванням офіційних документів;

- визначення поняття «офіційний документ», що є предметом службового підроблення, а саме як складеного, виданого, посвідченого службовою особою документа (чи документа, до якого внесена інформація службовою особою), який відповідає встановленим нормативно-правовими актами вимогами до його форми, змісту, а зафіксована в ньому інформація підтверджує юридичні факти або може бути доказом у правозастосовній діяльності;

- нормативне визначення офіційного документа, а саме запропоновано офіційним документом у ст. 357 і 366 КК розуміти документ, що складає, видає, посвідчує (або до якого вносить інформацію) уповноважена службова особа, а також інша фізична особа, яким нормативно-правовими актами надано право складати, видавати, посвідчувати документи (або вносити до них інформацію), вимоги до форми та змісту якого передбачені нормативно-правовими актами, а наявна в ньому інформація підтверджує юридичні факти;

- підходи до відмежування суміжних зі службовим підробленням кримінальних правопорушень, зокрема класифіковано такі суміжні склади кримінальних правопорушень на ті, об'єктивна сторона яких не передбачає безпосереднього вчинення будь-якої форми підроблення (наприклад, ч. 1 ст. 201, ч. 1 ст. 201-1 КК); що передбачають відповідальність за підроблення інших предметів, а не офіційного документа (наприклад, ст. 290, 361 КК); які передбачають відповідальність за пошкодження офіційного документа (наприклад, ч. 1 ст. 357, ч. 3 ст. 158-1 КК); що передбачають відповідальність за незаконність офіційного документа (наприклад, ч. 2 ст. 146-1, ч. 1 ст. 211 КК);

набули подальшого розвитку:

- класифікація офіційних документів, а саме їх поділ за наявністю нормативного визначення на такі, що мають нормативне визначення (примітки до ст. 158-2, 200, 358 КК) і такі, що його не мають; за грифом секретності – на такі, що його мають, і ті, що не мають такого грифу, тощо;

- положення про співвідношення тяжких наслідків як ознаки кваліфікованого складу службового підроблення та обтяжуючої покарання обставини, а саме тяжкі наслідки можуть враховувати й у кваліфікованому складі службового підроблення, якщо вони полягають в іншій формі, ніж матеріальна (грошова);

- пропозиції вдосконалити покарання за службове підроблення, а саме: збільшити розмір обмеження волі (встановивши його на строк від 3-х до 6-ти років), передбачити як альтернативне основне покарання позбавлення волі за ч. 1 ст. 366 КК на строк до 2-х років, збільшити верхню межу покарання у виді позбавлення волі за ч. 2 ст. 366 КК до 6-ти років.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в роботі положення, висновки, пропозиції та рекомендації може бути використано, зокрема, у:

– у законотворчій роботі – під час підготовки змін до закону про кримінальну відповідальність у частині вдосконалення положень ст. 358, 366 КК, а також інших норм КК, необхідність уточнення положень яких обґрунтовано в дослідженні (додаток Д);

– правозастосовній діяльності – під час застосування органами досудового розслідування, прокуратури та суду норм КК про кримінальну відповідальність за службове підроблення, конкуруючих кримінальних правопорушень (довідка Департаменту нагляду за додержанням законів органами Державного бюро розслідувань Офісу Генерального прокурора від 25 серпня 2025 року);

– науково-дослідній сфері – під час підготовки монографій, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, узагальнення аналітичних матеріалів, обґрунтування пропозицій до чинних проєктів нормативно-правових актів (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 15 серпня 2025 року № 158-нд);

– освітньому процесі – як навчально-методичний матеріал для викладання таких дисциплін, як: «Кримінальне право. Особлива частина», «Кримінально-правова кваліфікація», «Кваліфікація окремих видів правопорушень», «Актуальні питання застосування кримінального законодавства» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 15 серпня 2025 року № 157-ОП).

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана автором самостійно, викладені висновки й положення, що становлять її новизну, розроблені авторкою особисто. Усі сформульовані положення та висновки є результатом особистих досліджень автора. З метою обґрунтування окремих положень дослідження використовувалися праці інших вчених, на які зроблено посилання.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дисертації оприлюднені авторкою на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, а саме: «Актуальні проблеми кримінального права» (м. Київ, 23 листопада 2023 року), «Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі» (м. Київ, 7–8 грудня 2023 року), «Актуальні проблеми кримінального права» (м. Київ, 28 листопада 2024 року).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження, сформульовані в дисертації, відображено в 7 наукових публікаціях, серед яких чотири статті (одна у співавторстві) – у наукових фахових виданнях України, троє тез доповідей, які оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, а саме:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Мельник О. О. Кримінальна відповідальність за службове підроблення при перетинанні державного кордону: національне та міжнародне законодавство. *Migration & Law*. 2023. Т. 3. Вип. 5–6. Київ. С. 52–66.

2. Мельник О. О. Окремі проблеми конкуренції службового підроблення з деякими іншими складами кримінальних та адміністративних правопорушень. *Підприємництво, господарство і право*. 2024. № 1 (335). С. 50–56.

3. Мельник О. О. Кримінально-правова характеристика службового підроблення: генезис та сучасність. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. Вип. 87, ч. 3. С. 306–313.

4. Кришевич О. В., Мельник О. О. Понятійний аспект «службова особа» як спеціального суб'єкта в кримінальному праві. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип. 3. Ч. 3. С. 465–471.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Мельник О. О. Предмет службового підроблення. *Актуальні проблеми кримінального права*: матеріали XII Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 23 листоп. 2023 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 383–386.

2. Мельник О. О. Кримінально-правова кваліфікація службового підроблення у кримінальних провадженнях щодо корупційних і пов'язаних із корупцією кримінальних правопорушень. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі*: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 груд. 2023 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 158–161.

3. Мельник О. О. Суб'єкт службового підроблення. *Актуальні проблеми кримінального права*: матеріали XV Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 28 листоп. 2024 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 367–370.

Характеристика особистості здобувача. Мельник Олександр Олександрович, 1990 року народження, освіта вища юридична, у 2013 р. закінчив Київський національний університет імені Тараса Шевченка за спеціальністю «Право» (диплом магістра). З квітня 2011 р. по листопад 2018 р. помічник юриста, молодший юрист, юрист, старший юрист ТОВ «Міжнародний правовий центр «ЄУКОН». З липня 2017 р. по листопад 2018 р. – адвокат АО «ЄУКОН». З листопада 2018 р. по травень 2020 р. заступник командира батареї з МПЗ військової частини А3618 військової частини А2615. З липня 2020 р. по сьогоднішній день – прокурор відділу Департаменту нагляду за додержанням законів органами Державного бюро розслідувань Офісу Генерального прокурора. З липня 2023 р. по сьогоднішній день – тренер Тренінгового центру прокурорів України.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана науковим стилем, українською мовою. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені стисло, точно, ясно та просто, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття. Дисертація оформлена згідно з вимогами МОН України.

Структура дисертації відповідає меті, завданням, предмету дослідження і вимогам Міністерства освіти і науки України та складається із вступу, трьох розділів, які містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Відповідність дисертації встановленим вимогам і визначеній спеціальності. Зміст дисертації відповідає спеціальності 081 «Право».

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Мельника Олександра Олександровича «Кримінальна відповідальність за службове підроблення».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Мельника Олександра Олександровича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами й доповненнями), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами й доповненнями) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами й доповненнями).

3. Рекомендувати дисертацію Мельника Олександра Олександровича «Кримінальна відповідальність за службове підроблення» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 14 проти – немає, таких, що утримались – немає.

Головуючий -

Т.в.о. завідувача кафедри кримінального права -
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

Ірина ТКАЧЕНКО